

1 Inleiding

Van 2005-2009 (in de praktijk tot 2010) loopt het Nederlands-Vlaamse stimuleringsprogramma STEVIN dat als doel heeft de positie van het Nederlands in taal- en spraaktechnologie (en dus in de informatiemaatschappij) te versterken. Binnen het STEVIN-programma worden daartoe de nodige basismaterialen ontwikkeld door de kennisinfrastructuur, rekening houdend met de wensen van het bedrijfsleven. Flankerende activiteiten zorgen voor concrete zichtbaarheid van de mogelijkheden van taal- en spraaktechnologie, stimuleren netwerkvorming enz...

Het totaalbudget voor dit programma bedraagt 11,4 miljoen euro en wordt gezamenlijk gedragen door de Vlaamse en de Nederlandse overheden: 2/3 (7,6 miljoen euro) worden evenredig beschikbaar gesteld door NWO en de Nederlandse ministeries van EZ en van OCW, en 1/3 (3,8 miljoen euro) door de Vlaamse Overheid, vertegenwoordigd door het Departement EWI, het IWT-Vlaanderen en het FWO-Vlaanderen. STEVIN wordt gecoördineerd en financieel beheerd door de Nederlandse Taalunie. Deze organisaties vormen samen met een aantal experts uit het veld het TST-bestuur dat toekijkt op het STEVIN-programma. NWO en SenterNovem vormen samen het STEVIN-programmabureau dat belast is met de uitvoering.

2 Waarom een STEVIN II

Binnen STEVIN I zijn belangrijke basismaterialen ontwikkeld en zijn basisvoorwaarden gecreëerd om implementatie en disseminatie van de resultaten te optimaliseren. De positie die het Nederlands daarmee verworven heeft mag niet verloren gaan - in een snel veranderende wereld is het nodig dat de nodige vervolgvactiteiten (o & o, flankerende activiteiten enz..) ondernomen worden. Voorts is nog een STEVIN II nodig voor de *take-up*, het ontwikkelen van de nodige applicaties, en het toespitsen op bepaalde doelgroepen waarvoor TST van speciale betekenis kan zijn. Voorbeelden van mogelijke doelgroepen zijn: onderwijs, mensen met communicatieve beperkingen (denk aan domotica in de vergrijzende samenleving), overheid.

STEVIN II zou zich moeten richten op het leggen van een stevige basis voor toepassingen in de publieke sector die zonder hulp of stimulering niet spontaan gerealiseerd worden. STEVIN II moet doen aan bewustwording in de publieke sector, aan het mobiliseren en ontwikkelen van noodzakelijke expertise en het doen realiseren van concrete (voorbeelden van) toepassingen.

STEVIN II zou de volgende deelprogramma's kunnen omvatten:

a) TST en onderwijs

De afgelopen jaren zijn verschillende rapporten verschenen rond het thema “innovatie en onderwijs” waarin wordt gekeken naar ontwikkelingen in de maatschappij en in de technologie en naar de manier waarop deze ontwikkelingen het onderwijs zouden kunnen beïnvloeden. Er wordt geconstateerd dat maatschappelijke processen als individualisering, flexibilisering en globalisering door de technologische ontwikkelingen nog verder versterkt worden. Samen met de vergrijzing leiden deze ontwikkelingen tot een groeiende behoefte aan levenslang leren. Voor het onderwijs betekenen deze ontwikkelingen dat er steeds meer vraag zal zijn naar leermiddelen die het mogelijk maken om leren op maat aan te bieden, naar leertrajecten die onafhankelijk zijn van tijd en plaats en naar motiverende interactieve leeromgevingen die rekening houden met de context en de netwerken van de gebruiker.

In dit veranderende landschap kan taal- en spraaktechnologie een belangrijke rol spelen: TST maakt het immers mogelijk om motiverende, interactieve leerprogramma's te ontwikkelen waarmee leerders in hun eigen omgeving en in hun eigen tempo kunnen leren.

Omdat TST het mogelijk maakt om in natuurlijke taal met machines te communiceren, kan deze technologie van speciaal belang zijn voor het taalonderwijs. TST biedt bijvoorbeeld de mogelijkheid om e-leren te integreren met communicatieve en constructivistische benaderingen van taalonderwijs en schetst nieuwe mogelijkheden voor het oplossen van problemen zoals dyslexie, laaggeletterdheid en taalachterstanden en voor het efficiënter inrichten van het onderwijs Nederlands als eerste, tweede en vreemde taal.

b) TST voor ouderen en mensen met communicatieve beperkingen

Mensen met ernstige communicatieve beperkingen zijn niet in staat om de vele mogelijkheden van de natuurlijke taal in hun leefgemeenschap productief en/of receptief te

benutten. Aanvulling, compensatie en ondersteuning met behulp van taal- en spraaktechnologie (TST) kan in deze gevallen helpen drempels te slechten. TST kan worden ingezet voor het identificeren en meten van bepaalde communicatieve beperkingen (diagnose), voor het herstel van communicatiemogelijkheden (training en monitoring) en voor ondersteunde communicatie (OC, voorzieningen en hulpmiddelen die ondersteunend werken ten behoeve van de zelfredzaamheid op de resterende communicatieve vaardigheden).

Ook voor ouderen kan TST van grote betekenis zijn, omdat dankzij TST-toepassingen het mogelijk wordt om langer zelfstandig te blijven wonen.

c) TST en overheid

TST kan helpen bij de samenwerking tussen overheden onderling en bij de communicatie tussen de overheid enerzijds en burgers en bedrijven anderzijds. Daarnaast kan TST de doeltreffendheid van de werking van de overheid verhogen. Er zijn reeds vele partijen actief op het gebied van de digitalisering van de

overheid. Velen zijn echter niet op de hoogte van de mogelijkheden die TST kan bieden. Een aantal STEVIN-demonstratieprojecten bieden goede voorbeelden van wat TST concreet kan bieden aan de overheid.

- Gemeenteconnect: dienstverlening aan de burger (24/7 beschikbaarheid van de overheid);
- Klare taal bij de overheid: dienstverlening aan de burger (heldere communicatie);
- C-content: verhoogt doeltreffendheid van de werking van de overheid (toegankelijkheid overheidsinformatie);
- Rechtspraakherkenning: verhoogt doeltreffendheid van de werking van de overheid (verkort uitschrijven geluidsopnamen en maakt uitgeschreven tekst doorzoekbaar)
- Spraakgestuurde nummerbordretrieval tool: verhoogt efficiëntie van de werking van de overheid.

Aanknopingspunten bij beleidsintenties

NL: Op 22 februari 2007 onderschreven de ministers van het kabinet Balkenende IV het regeerakkoord, getiteld *Samenwerken, samen leven. Coalitieakkoord tussen de Tweede Kamerfracties van CDA, PvdA en ChristenUnie*. In het akkoord staat een aantal verwijzingen naar de Nederlandse taal en de plek die deze zal krijgen in het nieuwe beleid. Zo bevordert de overheid het eenvoudig en zorgvuldig gebruik van het Nederlands als bestuurstaal en cultuur- en omgangstaal.

In het akkoord worden zes pijlers, centrale boodschappen, genoemd die het beleid van de komende jaren zullen bepalen. Een van de pijlers is “een slagvaardige en verbindende overheid die een bondgenoot is voor burgers, en een dienstbare publieke sector”.

VL: @@@

d) o & o en flankerende activiteiten

Uitgaande van het vierlagen-model, zoals geschetst in de Technologieverkenning Nederlandstalige Taal- en Spraaktechnologie (p.63), blijft het belangrijk om de eerste laag, met name de TST-basisvoorzieningen, te blijven ondersteunen. Nieuwe toepassingen op het niveau van de gebruiker (laag 4) kunnen immers leiden tot nieuwe vereisten en specificaties omtrent basisvoorzieningen (bv. specifieke corpora met SMS- of chatboodschappen). Daarnaast kan enige bijkomende ruimte voorzien worden om baanbrekend fundamenteel niet gericht onderzoek te verrichten zodat een continue stroom van innovatieve inzichten omtrent TST voor het Nederlands behouden blijft. De hoofdmoot van de O&O-inspanningen situeert zich best op laag 2 (TST-onderzoek en ontwikkeling). De creatie van generieke tools in combinatie met de bestaande basisvoorzieningen moeten voldoende mogelijkheden bieden op kennisoverdracht naar het bedrijfsleven. De O&O-projecten zullen dus in de eerste plaats eerder toepassingsgericht en, bij voorkeur, vraaggestuurd zijn om op deze manier de klassieke innovatieparadox te vermijden. Ook in STEVIN II blijft het nodig te investeren in het bijeenbrengen van partijen (bijvoorbeeld universiteiten en bedrijfsleven, Vlaanderen en Nederland, ontwikkelaars en gebruikers) en het stimuleren van de vraag naar taal- en

spraaktoepassingen voor het Nederlands. De Taalunie werkt al van enige jaren vóór de aanvang van het (eerste) STEVIN-programma aan deze taken onder de noemer ‘makelen en schakelen’. Communicatie is hierbij het sleutelwoord. In STEVIN II zal het makelen en schakelen zich voornamelijk toespitsen op de drie specifieke doelgroepen. Nog meer dan voorheen zal het streven zijn om gericht en pro-actief alle belanghebbenden bijeen te brengen. Het huidige TST-netwerk van de Taalunie en de overige betrokken partijen biedt hiervoor een uitstekende basis.

3 Partijen betrokken bij STEVIN II

Indien de huidige STEVIN-partners akkoord kunnen gaan met de (nog verder uit te werken) doelstellingen van een STEVIN II, zijn zij aangewezen partijen om ook betrokken te zijn bij een STEVIN II. Elke instelling zal zelf moeten bepalen in welke mate STEVIN II beantwoordt aan de missie en doelstellingen van de eigen organisatie. Zo geeft het nieuwe meerjarenbeleidsplan van de Nederlandse Taalunie met als motto ‘Nederlands zonder drempels’, de nodige aanknopingspunten: taal- en spraaktechnologie kan helpen drempels te slechten. Afhankelijk van de invulling van STEVIN II, ligt het in de rede om ook nieuwe (al dan niet financierende) partijen te betrekken (zie bijlage 1).

4 Uitwerking

Om te garanderen dat tijdig de nodige middelen vrijkomen voor een STEVIN II is het nodig een aantal voorbereidende actielijnen uit te werken. Deze actielijnen moeten wellicht afzonderlijk uitgevoerd worden voor de verschillende deelprogramma’s maar uitmonden in het definiëren van een overkoepelend programma met afzonderlijke werkplannen en begrotingen om doeltreffendheid en zichtbaarheid te vergroten.

Nadat (tentatief) de doelstellingen (en doelgroepen) van een STEVIN II zijn vastgesteld, kan een voorbereidend actieplan gedefinieerd worden met de volgende actielijnen.

actielijn a) inventarisering doelgroepen en benodigde materialen

De volgende stappen moeten genomen worden

- 1) doelgroepen nader omschrijven/inperken;
- 2) per doelgroep globale doelstellingen definiëren;
- 3) per doelgroep inventariseren a) wat nodig is om de doelstelling te behalen (o.a. door betrekken internationale context) b) wat reeds voorhanden is c) wat al dan niet prioritair moet ontwikkeld worden d) welke flankerende activiteiten ondernomen moeten worden;
- 4) per doelgroep deelprogramma definiëren incl. begroting.

De uitwerking kan per deelprogramma verschillen. Zo kan de uitwerking van ‘TST en overheid’ wellicht gebeuren door of in nauwe samenwerking met relevante organisaties.

resultaten:

- per doelgroep rapport met a) omschrijving deeldoelgroepen en doelstellingen b) inventarisatie c) prioriteitenlijst d) begroting. Dit rapport kan inzicht geven in de concrete wensen, behoeften per doelgroep,

aangeven waar de overheid hierin een rol te vervullen heeft en voor die betreffende zaken vastleggen hoe die gerealiseerd gaan worden;¹

- per doelgroep werkplan;
- overkoepelend programma met onderscheiden werkplannen incl begroting.

b) netwerkvorming en besluitvorming

- 1) per doelgroep inventariseren a) welke beleidsorganisaties relevant zijn b) welke veldorganisaties relevant zijn c) wie de sleutelfiguren zijn d) welke bedrijven/ontwikkelaars relevant zijn;
- 2) per doelgroep deelcommissie instellen (beleid, intermediairs, sleutelfiguren, NTU, ontwikkelaars (kennisinstellingen/bedrijfsleven));
- 3) per doelgroep financieringskanalen inventariseren (+ lobbyen);
- 4) per doelgroep inventarisaties afstemmen met veldorganisaties, beleid enz.,
De uitwerking kan per deelprogramma verschillen.

resultaten:

- per doelgroep inzicht in de actoren, resulterend in netwerk en deelcommissie;
- inzicht in relevante beleidsorganen, in financieringskanalen met relevante beslissings- en besluitsmomentenmomenten;
- positieve besluitvorming binnen organen Nederlandse Taalunie en bij relevante organisaties.

De resultaten van dit Actieplan kunnen de basis vormen voor het daadwerkelijk verwerven van financiering (de voorbereiding hiervan moet wel vanaf het begin aan de orde zijn).

5 stand van zaken

De Nederlandse Taalunie heeft een aantal van de doelstellingen zoals boven beschreven, opgenomen in het nieuwe meerjarenbeleidsplan 'Nederlands zonder drempels' (zie bijlage II: relevante tekst toevoegen@@@??). De Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren (RNTL), het adviesorgaan van de Nederlandse Taalunie heeft een brief gestuurd naar het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie waarin gepleit wordt voor een STEVIN II.

6 Planning

Eerste opzet voor de planning waarin met name de belangrijke besluitvormingsdata van de Nederlandse Taalunie zijn opgenomen.

Datum	Wat	actie
04/06/2007	eerstvolgende bijeenkomst TST-	1 ^e gedachtevorming over STEVIN II

¹ Voor de doelgroep mensen met communicatieve beperkingen ligt er al een rapport dat de Taalunie in 2005 heeft laten opstellen en waarin al een eerste inventarisatie is gemaakt van de bestaande technologie, de wensen en de relevante organisaties. Dit rapport kan als basis dienen bij deze actielijn, voor de desbetreffende doelgroep.

	bestuur	
22/06/2007	eerstvolgende bijeenkomst RNTL	1 ^e brief aan CM
14/09/2007	eerstvolgende bijeenkomst VO	1 ^e bespreking van plannen voor STEVIN II
22/10/07	najaarsoverleg CM	
?	9de bijeenkomst TST-bestuur	verdere (concretere) gedachtevorming over STEVIN II
12/11/2007	eerstvolgende bijeenkomst IPC	
14/12/2007	bijeenkomst RNTL	Bespreking eerste uitwerking inventarisatie
31/12/2007	einde huidige meerjarenbeleidsperiode Nederlandse Taalunie	
01/01/2008	begin nieuwe meerjarenbeleidsperiode Nederlandse Taalunie	Aandacht voor 'Nederlands zonder drempels'
/?03/08	Taal in Bedrijf	In het programma aandacht voor de doelgroepen
/08:	X ^{ste} bijeenkomst RNTL	Definitief advies aan CM
11/09/08	STEVIN-dag	ideeën STEVIN II voorleggen aan (deel van) TST-veld
31/12/2009	Officieel einde STEVIN I	
31/12/2011	Daadwerkelijk einde STEVIN I	
2011	Start STEVIN II	

CM = Comité van Ministers

IPC = Interparlementaire Commissie

RNTL = Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren

In 2008-2009 zouden de actielijnen a en b gerealiseerd moeten worden. Vraag is hoe deze voorbereidende actielijnen gefinancierd moeten worden. De Taalunie heeft reeds een beperkt budget gereserveerd voor het onderdeel 'TST en onderwijs'.

Bijlage I

Eerste insteek mogelijk nieuw te betrekken actoren

* TST en onderwijs

Beleid NL

Beleid VL

ook het Vlaams departement onderwijs betrekken

Veldorganisaties NL en VL

afhankelijk van gekozen invalshoek (bv onderwijs in het algemeen of taalonderwijs in het bijzonder)

* TST en communicatieve beperkingen

Beleid NL

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Beleid VL

Ministerie van welzijn,volksgezondheid en gezin

Veldorganisaties NL

Kenniscentra, revalidatiecentra en adviesbureaus zoals:

VIATAAL

OSTT

Dedicon

Federatie Slechtzienden- en blinden belang

Handy-Brains

Stichting Sensis

Visio

Veldorganisaties VL

MODEM (adviescentrum voor communicatieproblemen)

de Vereniging van Blinden en Slechtzienden Licht en Liefde

KOC - Kennis- en ondersteuningscentrum
Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap

* TST en overheid

NB: de beleidsinstellingen zijn hier in feite zelf doelgroep en dus in zekere zin veldorganisaties...

Beleid NL

Een van de belangrijke actoren bij de overheid is het ministerie van Binnenlandse Zaken. BIZA heeft een aantal opdrachten/taken uitbesteed aan de volgende organisaties:

Het programmabureau Advies Overheid.nl draagt in opdracht van BIZA bij aan een via internet toegankelijke overheid en heeft activiteiten gestart gericht op twee hoofddoelstellingen: het vergroten van de hoeveelheid overheidsinformatie op het internet en het vergroten van de vindbaarheid van overheidsinformatie en overheidsdiensten. Samen met diverse overheidsorganisaties zal Advies Overheid.nl plannen uitwerken en innovatieve producten ontwikkelen en deze in de praktijk beproeven in zogenaamde spitsprojecten. Goed bevonden producten zullen daarna breed worden geïmplementeerd. De verantwoordelijkheid voor de implementatie ligt bij het betreffende overheidsorgaan. De rol van Advies Overheid.nl blijft beperkt tot die van projectleider, denktank en adviseur. Het Ministerie van BZK ondersteunt spitsprojecten financieel en helpt met deskundigheid.

De Gemeenschappelijke Beheer Organisatie (GBO.Overheid) is verantwoordelijk voor het beheer en de verdere ontwikkeling van een aantal overheidsbrede ICT-voorzieningen. Ook beheert GBO.Overheid de Nederlandse Catalogus van Open Standaarden (CANOS); deze gemeenschappelijke standaarden vergemakkelijken de informatie-uitwisseling tussen overheden, burgers en bedrijven. GBO.Overheid levert onder meer diensten op het gebied van authenticatie (DigiD en PKIoverheid), berichtenverkeer (Overheidstransactiepoort), informatiebeveiliging (GOVCERT.NL en Waarschuwingsdienst.nl) en (open) standaarden (Forum Standaardisatie).

ICTU voert voor en met overheidsorganisaties diverse programma's uit. In het ICTU-bestuur zijn alle overheidslagen vertegenwoordigd: rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Het werkveld is de elektronische overheid: verbeteren van zowel de werkprocessen bij overheden als de dienstverlening aan de maatschappij en de interactie met burgers. ICTU werkt aan ICT-vraagstukken met een generiek karakter en beweegt zich tussen beleidsontwikkeling en uitvoering: beleid wordt omgezet in concrete projecten.

Het Programma Contactcenter Overheid (CCO) (ondergebracht bij ICTU) gaat samen met de rijksoverheid, de gemeenten en uitvoeringsorganisaties de overheidsdienstverlening verbeteren door te werken aan Antwoord©. Antwoord© moet gemeenten helpen de contacten met burgers professioneler af te handelen door een klantcontactcentrum (KCC) vorm te geven. Dit gemeentelijke KCC wordt op termijn dé ingang voor vragen aan nagenoeg de gehele overheid. Antwoord© staat voor kwaliteit en een beter toegankelijke overheid.

Beleid VL**Veldorganisaties NL****Veldorganisaties VL**